

МАЛЕНЬКИЙ ВІНОЧОК

Цвіте синьо лист зелений,
квітник прикратає,
хоч мороз усе побив –
його не займає

VINCA MINOR

Хрещатий барвінку, того в лузі в'ється?

Вінка мінор (*Vinca minor*) – саме так латиною звучить назва однієї з найшанованіших в Україні квіткових рослин. Це маленький чагарник з ніжними, витончено скромними квіточками. Проте ця рослина стала символом українського народу, його оберегом.

У японців національна квітка – розкішна хризантема, у китайців – пишна півонія, у турків – вишуканий тюльпан. Англійці вважають емблемою своєї країни величну троянду, французи – прекрасну лілію, індуси – загадковий лотос. А українці визнали своїм національним символом **Вінку мінор** – **барвінок малий**. Чому і за що серед безмежного моря квітів наш мудрий народ обрав саме його?

У пошуках відповіді звернімося спочатку до етимології – науки, що досліджує походження слів. *Minor* у перекладі з латини означає маленький. „Малий” у видовій назві барвінку пояснюється просто. Ця багаторічна трав'яниста рослина – низькорослий напівчагарник з блискучими невеликого розміру листочками (3–5 сантиметрів) і темно-блакитними квіточками завбільшки 2–3 см.

Vinca має два тлумачення: „обплітати (обвивати, в'язати)” та „перемагати”. З першим перекладом теж усе логічно: довгі (до 1–1,5 м) повзучі стебла барвінку стеляться по землі. Притискаються до ґрунту, у вузлах укорінюються, утворюючи суцільні зарослі. Цю здатність барвінку наші пращури оспівали в народних піснях.

Чому ж таке однозначне тлумачення не стало остаточним? Чому етимологи пов'язують його зі схожим за звучанням, але геть іншим за значенням словом? Кого переміг барвінок? Відповідь на це запитання нам дасть ботаніка.

Барвінок малий – рослина родини Барвінкових (*Aposynaceae*) роду **Барвінок** (*Vinca*), вічнозелений напівчагарник 15–20 (може бути до 60) см заввишки. Його блискуче цупке листя не в'яне і не опадає ні під спекотним сонцем, ні у тріскучі морози. З першим весняним теплом, щойно зійде сніг, барвінок один із перших вражає соковитою зеленню. Він той, хто переміг зиму, а значить і саму смерть. В Австралії та США барвінок вважають стійким бур'яном, який не можуть знищити навіть гербіциди.

Його яскраві, схожі на зірочки квіти з п'ятипелюстковим віночком розпускаються наприкінці квітня і милують око своїм нев'янучим цвітом до середини літа. Знищити барвінок можна лише в один спосіб – вирвати з коренем. Але зробити це не так-то просто, адже він має міцне довге (до 70 см) горизонтально розгалужене кореневище.

Зелененький барвіночку, стелися низенько

Ось чому барвінок став для українців символом життя, непере-
можної сили, зрештою, уособленням самого українського народу,
який міцно тримається за свою землю і гине лише тоді, коли втрачає її.

Наші пращури вірили в магічну здатність барвінку відганяти від
оселі злих духів і дарувати щастя, тому із лісів він переселився до лю-
дей. Важко було знайти хоча б один садок, де не було би барвінку. Він-
ки з нього вішали над дверима в хату і хлів, щоб оберігав господарів і
худобу від нечистої сили та відьом. Гілочки носили при собі, щоб убер-
егтися від „поганого ока”. Жодна важлива подія в житті українця, від
народження до смерті, не проходила без барвінку. Під час хрещен-
ня немовлят свічки обвивали барвінком, щоб дитя мало довгий вік і
щасливу долю. Виростали діти і „барвін-зілля” ставало символом мо-
лодості, залицяння та вірного кохання. Уважалося, що з’їдений хлоп-
цем і дівчиною листочок барвінку дасть початок взаємному почуттю.
У народних піснях парубка порівнюють з барвінком: „Ой ти, козаче,
зелений барвінку”. А для дівчат – це уособлення їх вроди та чистоти.
Коли мати наказувала донечці „берегти свій барвінок”, то мала на ува-
зі зовсім не квітник. Традиційне українське весілля обов’язково пе-
редбачало обряди з барвінком. З нього плели вінки молодят, ним
прикрашали коровай та весільне деревце – гільце. В українському
фольклорі квітучий барвінок вказував на щасливе подружнє життя, а
зів’ялий, навпаки, на злу долю. Коли людина закінчувала свій земний
шлях, її також проводжали з барвінком. У давнину на могилах садили
тільки його як символ невмирущої пам’яті.

VINCA HERBACEA

VINCA MINOR VARIEGATA

VINCA MINOR ALBA

Ой стелися барвіночку, не коре- нем – листом

Ось така вона квітка української нації, яка завжди з нами і в ра-
дості, і в журбі. У наші часи сакральний сенс барвінку дещо при-
забули, але й досі він улюблена рослина в сільських господарях, а
ландшафтні дизайнери радо використовують його для створення
суцільних „килимів” із листя та квітів у парках і скверах наших міст.
Адже барвінок досить невибагливий у культивуванні: добре росте
і на освітленій місцині, і в тіні. Навіть у посушливе літо не потребує
додаткового поливу.

В Україні в природних умовах від Закарпаття до Криму в листя-
них, байрачних лісах, гаях, чагарниках, окрім барвінку малого, рос-
те барвінок трав’янистий (*Vinca herbacea*), а також здичавіла форма
садового барвінку великого (*Vinca major*). Вони можуть утворювати
суцільні зарослі на десятки гектарів.

На клумбах використовують виведені селекціонерами декора-
тивні форми барвінку, зокрема великої популярності набув *Vinca
minor Variegata*, що має строкате листя, і *Vinca minor Alba* з білими
квітами. Але все ж таки улюбленцем садівників є барвінок з тра-
диційним темно-блакитним цвітом. На період цвітіння квітконіжки
піднімаються вертикально вгору над листяними пагонами, і ма-

ленькі квіткові зірочки серед блиску темної зелені створюють неймовірно гарну картину. Якщо за садовим барвінком не доглядати, то він не гине, а просто дичавіє, продовжуючи цвісти дрібнішими, ніж раніше, квіточками.

Культивують барвінок не лише як декоративну рослину, а як лікарську теж. Дівчата з давніх-давен умивалися його відваром, щоб зберегти вроду. Також він допоможе позбутися прищів та вугрів. Якщо, блукаючи лісом, ви поранилися, прикладіть подрібнені листочки – це попередить нагноєння. Сучасна фармацевтична промисловість потребує трави барвінку малого як сировини для виготовлення ліків від серцево-судинних захворювань. Щороку в нас заготовляють тонни лікарської сировини, частина якої йде на експорт.

І наостанок, якщо когось зацікавило, чому оповіді про барвінок я дала назву „Маленький віночок“. Просто я стала заручницею народної етимології.

Латинське слово „*Vinca*“, за звуковою схожістю, викликало асоціацію з українським „*Вінок*“. І хоча його наукове походження зовсім інше, але стосовно барвінку звукова аналогія виявилася влучною та правдивою.

Народна етимологія (найвна, несправжня етимологія) – це мовне явище, в якому відбувається зближення запозиченого або рідного слова з іншим словом на підставі випадкового звукового збігу та без урахування реальних фактів. (Пономарів О. Д. Стилїстика української мови : Підручник. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000.)

„Народна етимологія“ – назва, яку вживають (на противагу науковій етимології) щодо фактів хибного розуміння походження або значення мовної одиниці, на основі випадкової форми подібності. Вона ґрунтується на основі дії аналогії. (Пальчевська О. С. Народна етимологія як спосіб проникнення латинізмів у „народну мову“ XIX століття).

ЛАБОРАТОРІЯ „КОЛОСКА“ БАРВІНОК ДЛЯ ОЗЕЛЕНЕННЯ БАЛКОНІВ ТА ЛОДЖІЙ

Висади барвінок в ящики або горщики для квітів.

Для опори використай шматок металевої сітки або дроту, синтетичного шпагату чи волосінь для риболовлі.

Коли пагони підростуть, направляй їх на опору, і вони будуть плестися по ній.

Згодом стіна балкону перетвориться на квітучий зелений водоспад, що милуватиме очі та викликати захоплення перехожих.

